

WegWijs

Waar komt het woord 'HEILIGDOMSVAART' vandaan?

In Maastricht wordt weer de zevenjaarlijkse Heiligdomsvaart gehouden. Tienduizenden mensen waren afgelopen weekeinde al getuige van een eerste ommeegang. Met een plechtige stoet werd eer gebracht aan de stadsheilige Sint Servatius. Morgen is de tweede ommeegang van deze Heiligdomsvaart.

Bekend is dat er al in 1391 een Heiligdomsvaart in Maastricht werd gehouden. In die tijd waren er behalve belangrijke bedevaartplaatsen als Jeruzalem en Rome nog tientallen andere bedevaartplaatsen ontstaan. Ze concurreerden met elkaar met hun heiligen en de overblijfselen van die heiligen, de relieken, die toen heildommen werden genoemd. Hoe meer heildommen een kerk had hoe belangrijker ze was, want ze brachten tienduizenden pelgrims op de been om ze te vereren.

Het oeroude woord 'heil', dat onder meer staat voor redding en verlossing, maar ook voor voorspoed en geluk, komen we tegen in 'heilig' van 'Heiligdomsvaart'. 'Heilig' is oorspronkelijk een Germaans woord dat afstamt van dat 'heil' en van 'heel', waarbij we 'heel' moeten zien als: volmaakt, compleet. Denk daarbij ook aan helen: weer heel maken. Voor 'heilig' kennen wij overigens uit de mis nog het driewerf uitgezongen Latijnse *sanctus*. Het Engels

De eerste ommeegang tijdens de Heiligdomsvaart in Maastricht.

foto ANP/Marcel van Hoorn

en zuidelijker talen hebben *sanctus* overgenomen om allerlei heiligs aan te duiden. Zo wordt het in het Nederlands in een iets andere vorm gebruikt voor de aanspreektitel van een heilige: Sint. En een overdreven religieus gedoe noemen we: een sante kraam.

Terug naar waar het hier om gaat: de Heiligdomsvaart. In een duizend jaar oude tekst zien we hoe het woord 'heiligdom' ontstaan kan zijn. Die tekst luidt: *heilig is duom thin*. In deze tijd zouden we zeggen: 'jouw huis is heilig', want *thin* is 'jouw' (vergelijk het maar met het Limburgs *dien*) en *duom* komt van het Latijnse *domus* (huis)

Overigens heeft 'dom' deze betekenis van 'huis' al lang niet meer. Het woord is wel nog te ontwaren in 'domesticeren' ofwel (wilde) dieren tot huisdieren maken. Dom ging 'huis van God' betekenen en werd gebruikt voor een kerk, een kathedraal (*duomo* in het Italiaans). Hier dichtbij hebben Aken en Keulen een dom, en in

ons land kennen we de Utrechtse dom.

Tot slot zit in 'Heiligdomsvaart' nog het woord 'vaart', dat we ook in bedevaart tegenkomen. 'Vaart' komt natuurlijk van het werkwoord varen, laten we zeggen: zich verplaatsen.

In het Nederlands betekent dit 'varen' alleen nog maar 'zich verplaatsen over water', hoewel we het nog dagelijks hebben over luchtvaart.

Je zou kunnen zeggen dat inmiddels veel van deze vaarten vervangen zijn door 'tocht': fietstocht, autotochtjes maken (maar nooit: autovaart). In 'Heiligdomsvaart' is 'vaart' dus een oud woord voor een tocht.

Een mooi voorbeeld in dit verband is 'hellevaart', een woord dat in lang vervlogen tijden stond voor een enkele reis hel als straf. Naast 'hellevaart' is het woord 'heltocht' ontstaan: een (meestal achteraf bekeken) zeer zware tocht. Wie weet komen we dat woord binnenkort nog eens tegen in een heel ander verband: tijdens de Tour de France, in vrieskou en sneeuwjachten de Galibier op.

'Vertaald' is een Heiligdomsvaart dus een tocht naar het heilige huis van God, maar in het geval van de Heiligdomsvaart in Maastricht is het even zo goed een tocht naar de heildommen, de relieken van Sint Servatius.